

บทที่ 3

วิธีการดำเนินวิจัย

การวิจัยเรื่อง “โครงการวิจัยเชิงบูรณาการเพื่อพัฒนาการจัดการการผลิตผักปลอดสารพิษ และสินค้าแปรรูปผักปลอดสารพิษจังหวัดเชียงใหม่ ยุกระดับสู่มาตรฐานสากล” มีวิธีการดำเนินการวิจัยในระยะที่ 1 ดังต่อไปนี้

3.1 วิธีการดำเนินวิจัย

การดำเนินการวิจัย มีรายละเอียด ได้แก่ ประชากรที่ศึกษาและกลุ่มตัวอย่าง กรอบแนวคิด และแผนการวิจัยตลอดระยะเวลา มีรายละเอียดดังนี้

3.1.1 ประชากรที่ศึกษาและกลุ่มตัวอย่าง

(1) ประชากร คือ เกษตรกรและกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตผักปลอดสารพิษ จังหวัดเชียงใหม่

(2) การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง โดยวิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi - stage random sampling) โดยมีขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 กำหนดเกษตรกรตัวอย่างใช้วิธีสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified sampling) จากอำเภอต่างๆ ที่สนใจจะเข้าร่วมโครงการทั้งหมด 22 อำเภอ 2 กิ่งอำเภอ

ขั้นตอนที่ 2 กำหนดเลือกเกษตรกรและกลุ่มเกษตรกร โดยวิธีสุ่มแบบเจาะจง ตามวัตถุประสงค์ (Purposive sampling)

โดยแยกกลุ่มออกได้ 2 ประเภท ตามระบบการจัดการการผลิต คือ

1. เกษตรกรรายเดี่ยวที่ทำการผลิตผักปลอดสารพิษ
2. กลุ่มเกษตรกรที่ทำการผลิตผักปลอดสารพิษ

3.1.2 ข้อมูลและเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

(1) ข้อมูลปฐมภูมิ

ได้แก่การสืบค้นข้อมูลของเกษตรกรและกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตผักปลอดสารพิษ โดยการจดบันทึก ประกอบกับวิธีการสังเกตการณ์และการสัมภาษณ์เจาะลึก โดยมีสมาชิกของกลุ่มเป็นผู้ร่วมกระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (PAR) และให้ข้อมูลตลอดระยะเวลาของการดำเนินงาน (Participatory research)

(2) ส่วนข้อมูลทุติยภูมิ

เป็นข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลเบื้องต้นด้านการจัดการการผลิต อันได้แก่ ข้อมูลการผลิต กระบวนการผลิต การวางแผนการผลิต เทคโนโลยีการผลิต มาตรฐานสินค้า แหล่งเงินทุน ปริมาณซื้อสินค้า และการตลาด ข้อมูลปัญหาต่างๆ ของกลุ่ม เช่น สินค้าที่ไม่ได้มาตรฐาน หรือสินค้าที่เหลือจากการจำหน่าย และความต้องการของกลุ่ม เป็นต้น ซึ่งจะได้จากแหล่งต่างๆ เช่น สำนักงานเกษตรจังหวัด สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาค สำนักงานมาตรฐานอุตสาหกรรม (มอก.) เป็นต้น โดยการศึกษาครั้งนี้ จะเป็นการศึกษาแบบการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (PAR) ดังนั้น จึงมีส่วนราชการและองค์กรที่เกี่ยวข้อง ถือว่าเป็นผู้ร่วมวิจัยในท้องถิ่นด้วยได้แก่

(2.1) กรมส่งเสริมการเกษตร เป็นโครงสร้างใหม่ที่มีนักวิชาการ เหนือกิจการเกษตร ทำงานร่วมกับศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล ซึ่งมีเกษตรกรเป็นประธานศูนย์

(2.2) กรมส่งเสริมสหกรณ์ มีกิจกรรมส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนนำร่องเกือบทุกจังหวัด ทำงานร่วมกับศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล

(2.3) กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม มีโครงการพัฒนาคุณภาพ และมาตรฐานสินค้า

(2.4) โครงการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์สุขภาพในชุมชน อย. สนับสนุนกระบวนการการผลิตที่ดี GHP/GMP การพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์ด้านอาหารสมุนไพร และเครื่องสำอาง

(3) ชนิดของเครื่องมือ

(3.1) ใช้แบบสัมภาษณ์ และแบบสังเกต (Interview schedule) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลที่มีลักษณะคำถามซึ่งกำหนดคำตอบไว้ล่วงหน้าให้เลือกตอบ (Close ended questions) และคำตอบแบบให้เติมคำตอบ (open ended questions) โดยนักวิจัยจะเป็นผู้ทำการสัมภาษณ์และสังเกต เพื่อบันทึกข้อมูลที่ได้จากกลุ่ม โดยแบ่งเนื้อหาของแบบสัมภาษณ์เป็น 3 ตอน

- 1) ข้อมูลลักษณะพื้นฐานทางด้านสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร
- 2) ข้อมูลสภาพทั่วไปด้านการจัดการการผลิต อันได้แก่ ข้อมูลการผลิต กระบวนการผลิต การวางแผนการผลิต เทคโนโลยีการผลิต มาตรฐานสินค้า แหล่งเงินทุน ปริมาณซื้อสินค้า และการตลาด
- 3) ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาที่เกษตรกรเผชิญอยู่ การแก้ไขปัญหา ความสำเร็จในการแก้ไขปัญหา รวมถึงสิ่งที่เกษตรกรต้องการให้ช่วยเหลือ

นอกเหนือจากการสัมภาษณ์และสังเกตแล้ว การที่จะได้ข้อมูลให้ครบถ้วนจำเป็นต้องเก็บข้อมูลโดยอาศัยวิธีการดังต่อไปนี้

1. การจัดเวทีชาวบ้าน เพื่อระดมความคิดเห็นและหาข้อตกลง
2. การจัดการประชุมกลุ่มย่อย เพื่อติดตามผลงานและประเมินผล และร่วมกันแก้ไขปัญหา
3. การสังเกตเป็นการสังเกตการทำงานในกระบวนการผลิตในขั้นตอนต่างๆ
4. การศึกษาดูงาน เกษตรกรที่ประสบความสำเร็จ
5. การวางแผน การพัฒนาระบบการจัดการ
6. การอบรม โดยให้ความรู้แก่เกษตรกร ในด้านต่างๆ ได้แก่ การจัดการการผลิตที่ดี กระบวนการผลิต การวางแผนการผลิต การควบคุมคุณภาพสินค้า การบรรจุภัณฑ์ การขนส่ง การตลาด และการแปรรูปสินค้าเกษตร เป็นต้น

3.1.3 การวิเคราะห์ข้อมูล

สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลสำหรับการวิจัยครั้งนี้จะใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล 2 ส่วน ดังนี้

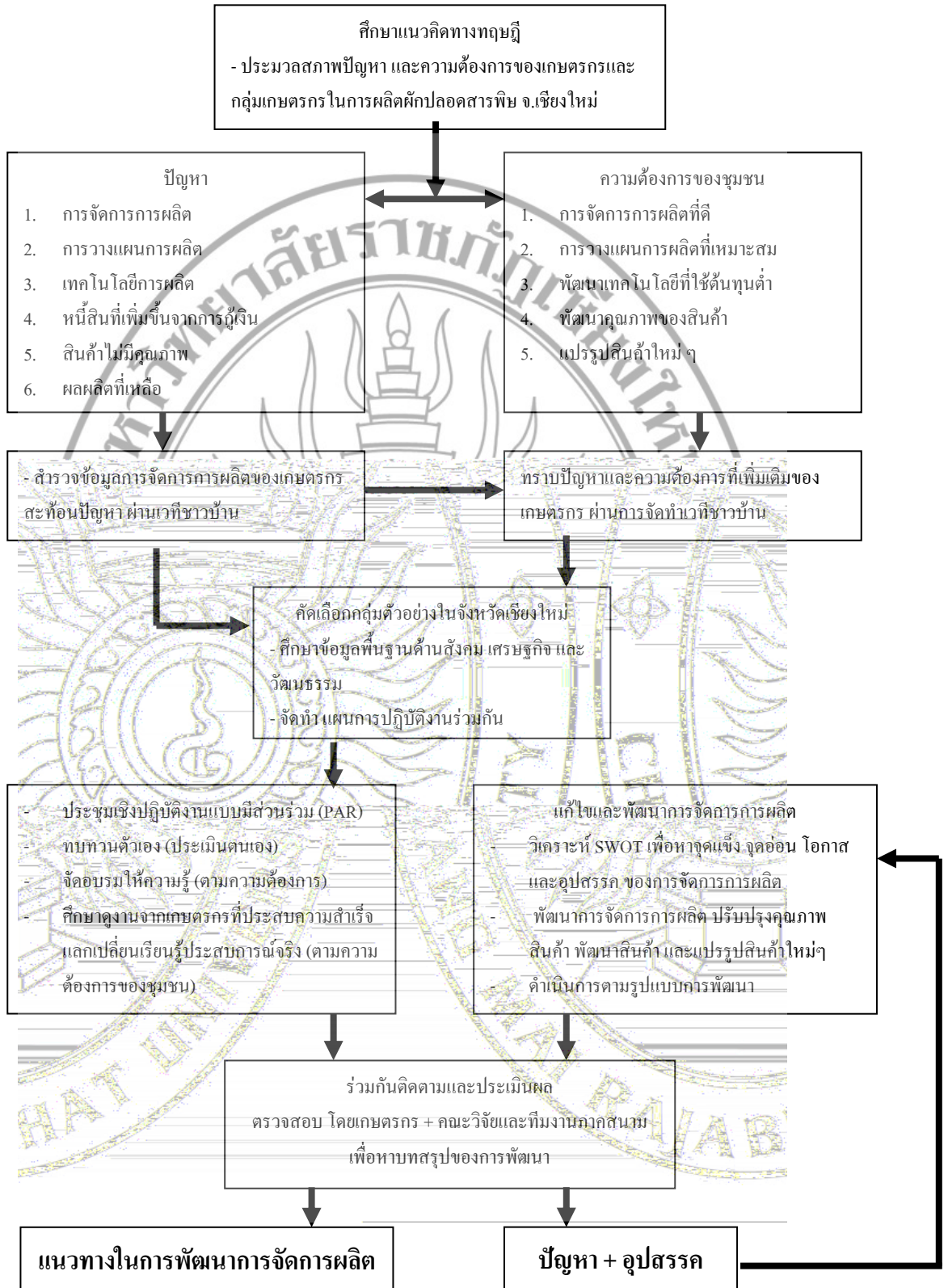
(1) การวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) จากการสัมภาษณ์ และสอบถาม ด้วยวิธีการเชิงคุณภาพ (Qualitative Analysis) และเชิงปริมาณ (Quantitative Analysis) กับกลุ่มเกษตรกร อธิบายโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ค่าสถิติร้อยละ และค่าเฉลี่ย

(2) การวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบ (Comparative analysis) เกี่ยวกับผลการประเมินการดำเนินงานตลอดช่วงการวิจัย

3.2 กรอบแนวคิดของการวิจัย

โครงการวิจัยเชิงบูรณาการเพื่อพัฒนาการจัดการการผลิตผักปลอดสารพิษ และสินค้าแปรรูป ผักปลอดสารพิษจังหวัดเชียงใหม่ ยกระดับสู่มาตรฐานสากล” มีกรอบแนวคิดของการวิจัยแสดง ได้ดังแบบจำลองดังนี้

3.3 แผนการวิจัย

โครงการวิจัยเชิงบูรณาการเพื่อพัฒนาการจัดการการผลิตผักปลอดสารพิษ และสินค้าแปรรูปผักปลอดสารพิษจังหวัดเชียงใหม่ ยกกระดับสู่มาตรฐานสากล มีระยะเวลาในการทำการวิจัยทั้งสิ้น 2 ปี โดยแบ่งแผนการดำเนินงานเป็น 3 ระยะ (1 ระยะเวลาที่มีการดำเนินงาน 1 ปี 12 เดือน) มีแผนการดำเนินงานตลอดโครงการวิจัยดังนี้

3.3.1 แผนการดำเนินงานในปีที่ 1

ใช้ระยะเวลาในการวิจัย 1 ปี (12 เดือน) โดยแบ่งการทำงานเป็น 2 ระยะ คือ

ระยะที่ 1 การเตรียมการวิจัยเพื่อศึกษาข้อมูลเกษตรกร เกี่ยวกับสภาพปัญหาและความต้องการพัฒนากระบวนการจัดการการผลิตที่มีประสิทธิภาพ การพัฒนาสินค้าให้ได้มาตรฐาน และการแปรรูปผักปลอดสารพิษ

ระยะที่ 2 ดำเนินการวิจัย (พัฒนากระบวนการจัดการ) พร้อมกับดำเนินการติดตามและประเมินผลการจัดการการผลิตที่เหมาะสมกับเกษตรกรในแต่ละพื้นที่ โดยการวิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อจัดทำรายงานการวิจัย

สำหรับแผนการวิจัยในระยะที่ 1 นี้ “โครงการวิจัยเชิงบูรณาการเพื่อพัฒนาการจัดการการผลิตผักปลอดสารพิษ และสินค้าแปรรูปผักปลอดสารพิษจังหวัดเชียงใหม่ ยกกระดับสู่มาตรฐานสากล” การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ที่อยู่ในแผนการวิจัยตลอดระยะเวลา 1 ปี สามารถแสดงรายละเอียดกิจกรรมในแผนงานวิจัย ดังนี้

กิจกรรมภายใต้แผนการวิจัย ปีที่ 1

(1) ศึกษาแนวคิดทางทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย รวมถึงเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการผลิตผักปลอดสารพิษ มาตรฐานการผลิตผักปลอดสารพิษ และรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง ที่ได้ดำเนินการวิจัยเกี่ยวกับผักปลอดสารพิษ

(2) ประมวลสภาพปัญหา ของเกษตรกรและกลุ่มเกษตรกรในการผลิตผักปลอดสารพิษ จ.เชียงใหม่ อันได้แก่

- (2.1) การจัดการการผลิต
- (2.2) การวางแผนการผลิต
- (2.3) เทคโนโลยีการผลิต
- (2.4) หนี้สินที่เพิ่มขึ้นจากการกู้เงิน
- (2.5) สินค้าไม่มีคุณภาพ
- (2.6) ผลผลิตที่เหลือ

(3) ประมวลความต้องการของชุมชนของเกษตรกรและกลุ่มเกษตรกรในการผลิตผักปลอดสารพิษ จ.เชียงใหม่ อันได้แก่

- (3.1) การจัดการการผลิตที่ดี
 - (3.2) การวางแผนการผลิตที่เหมาะสม
 - (3.3) พัฒนาเทคโนโลยีที่ใช้ต้นทุนต่ำ
 - (3.4) พัฒนาคุณภาพของสินค้า
 - (3.5) แปรรูปสินค้าใหม่ๆ
- (4) ดำเนินการสำรวจข้อมูลการจัดการการผลิตของเกษตรกร สะท้อนปัญหา ผ่านเวทีชาวบ้าน ในจังหวัดเชียงใหม่ ทำให้ทราบปัญหาและความต้องการที่เพิ่มเติมของเกษตรกร ผ่านการจัดทำเวทีชาวบ้าน

- (5) คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างในจังหวัดเชียงใหม่
 - (6) ศึกษาข้อมูลพื้นฐานด้านสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม
 - (7) จัดทำแผนการปฏิบัติงานร่วมกัน ได้แก่
 - (7.1) ประชุมเชิงปฏิบัติงานแบบมีส่วนร่วม (PAR)
 - (7.2) ทบทวนตัวเอง (ประเมินตนเอง)
 - (7.3) จัดอบรมให้ความรู้ (ตามความต้องการ)
 - (7.4) ศึกษาดูงานจากเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จ แลกเปลี่ยนเรียนรู้
- ประสบการณ์จริง (ตามความต้องการของชุมชน)
- (8) ดำเนินการแก้ไขและพัฒนาการจัดการการผลิต ได้แก่
 - (8.1) วิเคราะห์ SWOT เพื่อหาจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค ของการจัดการการผลิต
 - (8.2) พัฒนาการจัดการการผลิต ปรับปรุงคุณภาพสินค้า พัฒนาสินค้า และแปรรูปสินค้าใหม่ๆ
 - (8.3) ดำเนินการตามรูปแบบการพัฒนา
 - (9) ร่วมกันติดตามและประเมินผล โดยการตรวจสอบ โดยเกษตรกร และคณะวิจัย และทีมงานภาคสนาม เพื่อหาบทสรุปของการพัฒนา

3.3.2 แผนการดำเนินงานในปีที่ 2

ใช้ระยะเวลาในการวิจัย 1 ปี (12 เดือน) 2 ระยะ

ระยะที่ 1 ขยายขอบเขตของการวิจัยเพื่อให้ครอบคลุมทั้งจังหวัดเชียงใหม่ สร้างเครือข่ายระหว่างผู้ผลิต

ระยะที่ 2 ดำเนินการวิจัย (พัฒนากระบวนการจัดการ) พร้อมกับดำเนินการติดตามและประเมินผลด้านเครือข่ายการจัดการการผลิต ของเกษตรกรและกลุ่มทั้งจังหวัดเชียงใหม่ โดยการดำเนินงานในปีนี้จะได้ผลการวิเคราะห์ข้อมูลของกลุ่มวิสาหกิจทั้งหมด เป็นรายงานประจำเดือน ทั้งสิ้น 12 เดือน เพื่อเปรียบเทียบถึงการพัฒนาของเครือข่ายในแต่ละเดือน

